ДОБРИЙ ІНТЕРЕС

Пообідавши, думав Іван іти в поле, коли до його хати увійшов якийсь панок. Іванова жінка утекла зараз до хати.

— Слава І су су!

— Слава навіки!

— Чи ви Іван Криворучка?

— Я. Що скажете, паноньку?

— Я зі Львова, каменяр Сірчинський. Приходжу до вас з інтересом. Ви продали були корчмареві Дувидові своє поле, де є камінь.

— Продав.

— І кілько ви дістали за него? Іван не сказав, кілько.

— Не маєте чого критися,— говорив дальше Сірчинський,— я знаю, що ви дістали за каменолом чотириста ринських.

— Звідки ви то знаєте?

— Ну, звідки знаю, то моя річ. А втім мені й байдуже, скілько ви дістали; одно вам лише скажу, що Дувидові вернулися ті гроші за півроку, а ще з десять разів заробить. Виходить, по правді, що ви зробили кепський інтерес.

— Вибачайте, паноньку,— образився селянин,— Іван Криворучка, хоть на книжках не вчений, знає свій інтерес. Мене то поле не коштувало й сотку.

— Нехай буде й так, що ви зробили добрий інтерес... Я прийшов до Вас за такою орудкою: від того каменолому, що ви продали Дувидові, іде дорога вашим подвір'ям. Іншою дорогою Дувид не може возити каміння, бо з одного боку горби, а з другого багна.

— Таже так,— потвердив Іван.

— Отже, я хотів би купити від вас ціле ваше обійстя, на котрім сидите: і хату, і подвір'я, і город.

— Я не продам хати,— відповів Іван коротко.

Гуртом, оптом.

— Почекайте,— говорив пан Сірчинський спокійно дальше.— Ціле ваше обійстя не варте більше як 250 рин-ських. Так чи ні?

— Як до купця.

— Се правда, інший не дав би вам і тих 250, а я дам вам 400. За ті гроші можете поставити собі хату на іншім місці.

Іван видивився досить цікаво на пана і задумався.

— Можете собі забрати навіть свої будинки на нове місце,— додав пан.

Іван ще більше здивувався.

— Нащо ж вам того грунту?

— Потрібно мені.

— Нащо? — питався Іван уперто. Каменяр замовк на хвилину.

— Ну, я вам скажу. Побачу, чи ви розумієте свій інтерес. Туди, попри вашу хату, возить Дувид камінь. Іншої дороги він не має. А я би йому замкнув дорогу, нехай собі тоді, що хоче, робить з камінням.

— Що ж би вам з того прийшлось?

— В тім уже моя'голова. Отже, годитеся чи ні?

— Я своєї хати не кину.

— Ну, як хочете! Але подумайте над тим, Іване, і дайте мені знати, я ту в Сусідстві, в Пустополі, мурую церкву. Зайдіть до мене! А у Львові маю свій варстат. Ось вам моя карточка; з нею допитаєтеся до мене. Але не кажіть про все нікому й слова!

— Добре, добре! — згодився Іван.

Каменяр пішов собі, а Іван Криворучка так зажурився, як би йому вже хату без грошей забрали. Що тут робити?

Жінці не сказав нічого. Але хоч не був на книжках учений, проте розумів свій інтерес... Він того ж таки дня підвечір пішов за порадою до Дувида, того самого Дувида, що купив у него каменолом.

— Слухай, Дувиде, я тебе тепер маю в руках,— сказав йому зараз на вступі.

— Ви жартуєте, Криворучка. Як маєте мене в руках?

— Я продав свій грунт одному панові зі Львова, а він тобі замкне грунт, і ти не будеш мати куди каміння возити.

У Дувида як би грім ударив. Він замахав руками, зісу-нув шапочку з голови аж на потилицю і вхопив себе за бороду так кріпко, що аж зуби відчинив.

— Ти продав свій грунт?! — сказав він ледви чутно.

Хитрому Іванові було дуже приємно дивитися на сю журбу Дувида. Натішившися тим хвилину, він почав уже жалувати настрашеного арендаря, втихомирив його, що ще грунту не продав, оповів йому цілу розмову з паном зі Львова, показав навіть білет його і просив о пораду.

Дувид цілком спам'ятався. Почастував Криворучку добрим гараком, дав закусити оселедця, дав йому шабасо-вої булки, а тим часом обдумував, яку має дати раду Іванові. Нарешті сказав:

— Не добре тобі покидати свою хату. Ти єї маєш з діда-прадіда. Де поставиш нову? Або ту є такі грунти в селі? А я тебе ось що спитаюся: чи тобі та дорога, що я нею вожу камінь, не потрібна?

— Та як не потрібна? Я не мав би приступу ні до стодоли, ні до стайні. ,

— Отже, бачиш. А чи на тій* дорозі росло що коли?

— Та що росло? Хіба бодяки.

— Слухай же, Іванцю! Зробимо так, що буде і тобі добре, і мені. Ти собі сиди в хаті, як сидів дотепер, уживай дороги, як і досі уживав, тільки мені найми єї на двадцять років, аби я нею возив собі каміння.

— Що даш, Дувиде?

— Ну, скажи сам, що тобі дати за ту дорогу з бодяками, котра як є твоя, так буде твоя?

— Дай сто ринських!

— Чи ти здурів, Іване? А якби я хотів єї від тебе купити, не наймити, то кілько би ти хотів? А уважай, що як я єї куплю, то можу тобі єї сперти, і не будеш мати навіть куди возом заїхати. Послухай мене, Іванцю, я тобі раджу: за двадцять літ найму дам тобі 50 ринських, і ти будеш мати право до тої дороги так само, як я, а потім буде вона знову цілком твоя, як була. П'ятдесятку дістанеш просто за ніщо, мов на дорозі найшов, і в хаті лишишся.

На думку Криворучка се був золотий інтерес. Він зараз дістав від Дувида при свідках п'ятдесятку, а на другий день підписав угоду, що віднаймає дорогу на двадцять років. Перед сусідами, котрих він з тої нагоди приймав у себе дома, він чванився:

— Го! го! Іван Криворучка, хоть на книжках не вчений, не дасть себе піддурити. П'ятдесятку як на дорозі найшов! Пийте, сусіди! ♦

* * *

Мені оповідав се сам Сірчинський у Львові, поляк з роду. Я пізнав його цілком випадково в реставрації при пиві. Він пив здорово, сердився ще більше і мені на притики говорив:

— Що ви почнете з таким народом?! Адже він ані дрібки не розуміє свого інтересу! Копальні, нафти, полонини, ліси, каменолами — все отак пускає легкодушно зі своїх рук і тішиться, коли за тисячі дістане п'ятдесятку. Се в него "добрий інтерес"!..

— Се правда, пане Сірчинський,— кажу я.— Але хто-то довів наших людей до того, що вони не розуміють свого інтересу? Хто-то їх учив і як учив дотепер? Чи тілько сам Криворучка винен тому, що він такий темний? Уже як шукати причин сеї темноти, то є їх більше, та й не всі по нашім боці.

Але з паном Сірчинським годі було про се балакати. Він не міг забути Дувида і каменоламу.